

NOBILIS CAHIER 10
Wim Zwiers
vaardig en veelzijdig

Kopergravure / 24

Wim Quirijns 1987

Portret van de Oostenrijkse kopergraveur Hans Ranzoni, kopergravure, 1987, 102 x 158 mm.

Op de voorzijde afgebeeld: Zonder titel, litho, 1953, 275 x 225 mm.

Ten geleide

NOBILIS CAHIER 10
Wim Zwiers
vaardig en veelzijdig

In 1997 verhuist Wim Zwiers van Lekkerkerk naar Amsterdam. Ik mocht in 1996 boeken uit zijn bibliotheek kopen. Naast het bijna complete oeuvre van Jan Wolkers veel boeken op het terrein van de beeldende kunst. Heel blij was ik met twee boeken over oude boerenkunst in Oostenrijk geschreven door Max Kislinger en voorzien van persoonlijke opdrachten van Kislinger aan Wim Zwiers en twee boeken over Alfred Cossmann en over de kopergraveurs van de Cossmannschule. Drie van de vier boeken zijn voorzien van een exlibris (een houtgravure) van Italo Zetti (1913-1978) voor Wim Zwiers. De boeken staan nu in de bibliotheek van het centrum voor prentkunst in Fochteloo onder handbereik.

Als grapje zou je kunnen zeggen: de beste en laatste kunstenaar van de Cossmannschule woont in Nederland. Zijn naam is Wim Zwiers. Het is een grapje met een serieuze ondertoon. Wim Zwiers ontwikkelde de techniek van de kopergravure als kunstmedium verder dan de grafici van de Cossmannschule, die af en toe nog neigden naar de reproductiegrafiek. De Oostenrijkse graveur Alfred Cossmann (1870-1951) had meerdere bekende leerlingen: Hans Ranzoni d.J., Friedrich Teubel, Hubert Woyty-Wimmer, Herbert Toni Schimek, Karl Haselböck, Rose Reinhold, Rudolf Zenzinger en Rupert Franke. De bladen gemaakt door kunstenaars van de Cossmannschule worden overigens ook nu nog in verzamelaarskringen hoog geprezen. Elk blad van de Cossmannschule dat nog toegevoegd kan worden in de collecties van de Stichting Nobilis wordt met grote vreugde begroet, zoals in 2016 uit de collectie van Anneke Kuyper en in 2017 uit de collectie van Geerth van der Zee (1935-2017). Overigens heeft Wim Zwiers een prachtig portret in de techniek van de kopergravure gemaakt van Hans Ranzoni, dat hiernaast is afgebeeld.

Eind 1994 was er ten huize van Wim Zwiers in Lekkerkerk een ruilbijeenkomst, waar de jaarpremie 1994 van Exlibriswereld werd gepresenteerd. Peter Lazarov was de uitverkoren kunstenaar van wie veertien nieuwe houtgravures verschenen in een map met een boekje. Alle houtgravures van de blokken gedrukt door Arie van Diemen in Amsterdam. Al direct in begin 1991 ontstond er de vriendschap van Wim Zwiers met Peter Lazarov. Nu in 2017 schrijft Peter Lazarov ons vanuit Veliko Tarnovo het volgende:

Wim the Magnificent

Strangely enough, I don't remember when I met Wim Zwiers for the first time, but it should have been some time in 1991. Nevertheless, now I have the feeling that I have known him all my life and it is a feeling of respect, appreciation and friendship, shortly – love.

For me he is the undisputed king in ExLibrisia land. His impeccable craftsmanship and ease in copper engraving has no equals. However, it is just a fraction of his huge body of

works, which includes drawings, watercolours, portraits and all variety of printmaking techniques. Wim excels in them all.

The way I see him though, he isn't only a printmaker or an artist. He is a man with immense curiosity, a true adventurer and an example of aging as a king – always independent, always on the move, always with strong opinion, always direct in letting you know his position, while remaining friendly.

Wim is a mentor, example and inspiration.

Live long and prosper, maestro!

Eigenlijk zitten we nu al midden in het verhaal over kunstenaar Wim Zwiers, die op 17 mei 2017 zijn 95-ste verjaardag in goede gezondheid vierde. Zijn werk verdient een cahier, eigenlijk een boek. Financiële haalbaarheid is heden ten dage een lastig punt. Voortreffelijke oeuvre-catalogi verschijnen soms alleen nog digitaal (RKD). Toch jammer. Het is heerlijk als er voor je op tafel een echt boek ligt.

Stichting Nobilis prijst zich overigens gelukkig dat zij in hechte samenwerking met Exlibriswereld, Nederlandse vereniging voor exlibris en andere kleingrafiek dit tiende deel in de serie Nobilis-cahiers mocht uitgeven. Tien delen, in totaal 528 pagina's over prent- en tekenkunst in ons land, 528 pagina's over de kleine meesters. Laten we van ganser harte hopen dat de samenwerking voortgezet kan worden.

Voor Nobilis Cahier 10, *Wim Zwiers: vaardig en veelzijdig*, kreeg de uitgever financiële steun van Exlibriswereld, het Ben Remkes Cultuurfonds, van een particulier en de fondsen die het jubileumbudget van de Stichting Nobilis mogelijk maakten (Johan Veenstra Stichting, Gifted Art, P.W. Janssen's Friesche Stichting, Woudsend Anno 1816, Stichting Bercoop Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds). Hen komt veel dank toe! Dank die overigens gedeeld moet worden met de fotograaf van het werk van Wim Zwiers en de vormgever van dit cahier: Sijtze Veldema van Stilet Vormgeving.

Dan is er Jan van Koolwijk zonder wiens niet aflatende steun, zorg en medewerking dit cahier beslist niet zou zijn verschenen. Hij schreef een aantal bijdragen voor dit cahier en hij is de samensteller van de werklijst van de kleine prenten van Wim Zwiers. Hij is overigens ook de voortreffelijke secretaris van Exlibriswereld. Om onze dankbaarheid te tonen, dragen Exlibriswereld en Stichting Nobilis dit tiende cahier op aan Jan van Koolwijk en zijn lieve vrouw Trudi.

Tot slot prijst de Stichting Nobilis zich gelukkig met een recente schenking van een aantal prenten door de kunstenaar, die ons op 29 april 2000 in de gelegenheid stelde om vijftien houtgravure-blokken van zijn hand te verwerven. De Stichting beschikte door de jaren heen al over een fraaie collectie kleine prenten van Wim Zwiers en kocht in juni 2017 twaalf vrije prenten van Wim Zwiers aan uit het bezit van Lex de Cock uit Weert.

Pieter Jonker

Hiernaast afgebeeld: Zelfportret, olieverf, 1943, 216 x 158 mm.

Vaardig en veelzijdig

NOBILIS CAHIER 10
Wim Zwiers
vaardig en veelzijdig

Willem (Wim) Zwiers is op 17 mei 1922 als oudste zoon geboren in het gezin Zwiers in Rotterdam. Om de vijf jaar volgde nog de geboorte van twee zussen en een broer. Wim ging na de lagere school naar de Christelijke HBS. Hij kreeg er tekenles van P. Binnen-dijk. Hij had veel aan deze leraar te danken. Al heel jong was het duidelijk dat Wim een enorm tekentalent had. Zelf vertelt hij daarover in *Rijk ben ik er nog niet van geworden*. 47 *Rotterdamse beeldende kunstenaars* (Rotterdam, 1997): 'Ik kwam uit een milieu dat niet overliep van positieve gevoelens voor kunst. Het was een gereformeerd boerenmilieu uit Drente. Mijn vader ontdekte al vroeg dat ik bijzondere gaven had op artistiek gebied en heeft ondanks de heersende armoede een verfdoois voor me gekocht. Op de lagere school was ik weliswaar het knapste jongetje van de klas, maar toch, het was bijzonder van mijn vader dat hij me naar de HBS liet gaan. In onze familie was dat *not*

done. De familie vond dat zeer hoogmoedig, men ging hooguit naar de Mulo. Naar de HBS gaan was ijdel en arrogant. Op de HBS had ik de goede soort tekenleraar, die mijn vader er van overtuigde dat hij nog meer pijn moest lijden en dat ik naar de Academie moest.'

Hij volgde vanaf 1940 de opleiding Teken en schilderen aan de Academie voor Beeldende Kunsten in zijn geboortestad en volgde ook de lessen op de decoratieve nijverheidsafdeling. Hij leerde er glas-in-lood ramen maken. In 1941 haalt hij de LO-akte handtekenen. In 1944 haalde hij zijn einddiploma en weldra ook de acte MO A en de acte MO B tekenen. Op de vrije zaterdagmiddag volgde hij de grafiekklass van Antoon Derkzen van Angeren. Derkzen van Angeren (1878-1961) was etsen, beheerste niet de techniek van de kopergravure, maar vond wel dat kopergravure de zuiverste grafische techniek was. Dus iedereen in die klas (Ap Sok, Nel Dochterom, Hans Petri, Arie aan de Wiel, Aad de Haas en Jensje Popma) ging kopergravures maken. Wim Zwiers zegt daarover in het eerder genoemde boek: 'Iedereen stopte ermee omdat het zo'n heidens karwei was, ik was de enige die over-

In een park, ets, 1941, 177 x 130 mm.

*Mijn moeder, ets,
1944, 75 x 40 mm.*

de Zwartepaardestraat een atelier gehad, we werkten toen allebei op die Rotterdamse realistische manier, waarvan je kan zeggen dat het mijn generatiegenoten bindt. Ik stond bij mijn medeleerlingen bekend als lekker commercieel, ik liet altijd alles zien, had tentoonstellingen en probeerde te verkopen. Mijn collega's deden niet aan marktgericht denken, dat was een beetje taboe. Als je kunst maakte moest je daar heel emotioneel mee bezig zijn. Als je een passe-partout om een werk maakte, was je al verdacht, dan vervalste je het kunstwerk. De mensen moesten zonder dat zien dat het waarde had.' En over zijn docentschap: 'Het docentschap neemt een belangrijke plaats in mijn leven in, wat je iemand leert is een visueel vak, ontwikkelen van een oog/hersen-combinatie, en dat is nooit weg. Ik heb me wel gegeneerd voor het feit dat je mensen opleidt en dan zo'n mager perspectief biedt.'

bleef en ben altijd gravures blijven maken. Ik hou van technieken, ik heb van alles gemaakt, tot aan polyester beelden toe. Techniek vind ik boeiend, ik heb niet op alle gebieden de top bereikt die ik had willen bereiken, maar ik heb het wel bereikt in de kopergravure en de exlibris. Ik heb opdrachten uit onder meer Japan, Amerika en Australië en die mensen komen niet op je af omdat je een non-person bent op dit gebied.'

Die grafiekklas zou Wim Zwiers na Derkzen van Angeren zelf gaan leiden. In januari 1946 werd Wim Zwiers voor een aantal uren per week in de dag- en avondopleiding benoemd als docent Teken en schilderen aan dezelfde academie. Rotterdammer Aart Glansdorp (1903-1989) was daar zijn directe collega, die van 1941 tot 1967 aan de academie verbonden is geweest. Per 1 januari 1947 volgt hij zijn vroegere leraar J.M. (Ko) Prange (1904-1972) op als docent grafische technieken aan de Rotterdamse academie. Al snel nam het aantal lesuren van Wim Zwiers toe tot drie dagen in de week.

In Rotterdam is Wim Zwiers natuurlijk ook kunstenaar. In het genoemde boek van Pauline Tonkens vertelt hij daarover: 'Mijn gedrevenheid is altijd vanuit het figuratieve ontstaan, samen met Ab Knapker heb ik in

Portret, ets, 1942, 123 x 120 mm (geëst op de zolder Oranjeboomstraat 5).

Exlibris

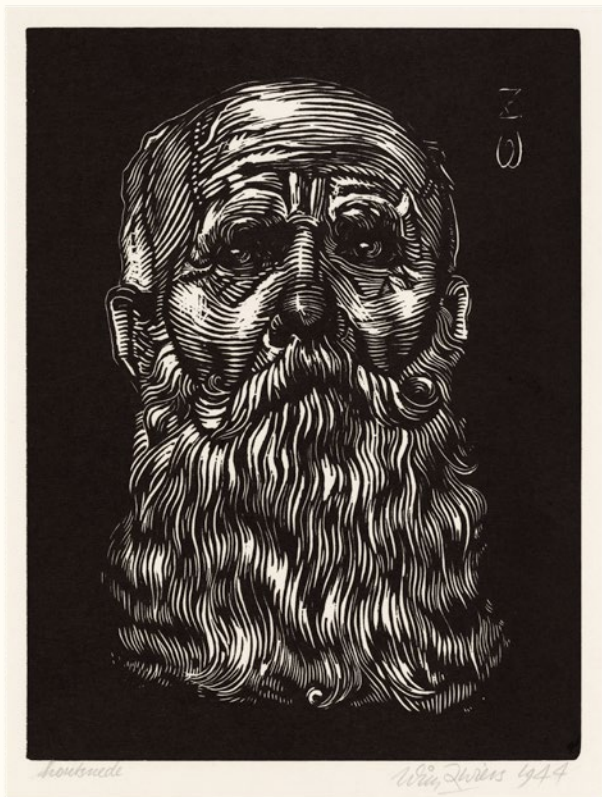
Met een beetje zicht op het lange, werkzame leven van kunstenaar Wim Zwieters zou je kunnen beweren dat hij een veelzijdig kunstenaar is. Er is bijna geen techniek of hij heeft hem beoefend. Soms lijkt het erop of Wim Zwieters, nadat hij voor zichzelf heeft aangetoond dat hij een techniek of genre volledig onder de knie heeft, hij overschakelt naar het volgende avontuur. Er is echter één genre dat hij zijn hele leven blijft beoefenen: de kleine prentkunst. Hij kiest daarvoor de techniek van de hout- en linogravure en de computer, maar bovenal de kopergravure. Zijn kopergravures in de kleine prentkunst staan wereldwijd hoog aangeschreven. Elke verzamelaar maakt jacht op de juweeltjes van Wim Zwieters. Aan Pauline Tonkes vertelt hij over het begin van zijn exlibriskunstenarschap: 'Toen ik student aan de Academie was vond ik een boek van Johan Schwencke, hij was betrokken bij de Nederlandsche Exlibris Kring, die al jaren ter ziele is. Dat boek gaf mij een 'Aha-Erlebnis', het gevoel van: dit is het, dit vind ik leuk. In de oorlog heb ik een affiche opgehangen in een boekwinkel en daarop gezet dat ik exlibris maakte. De mensen die een paar boeken hadden en een paar centen, bestelden dat. In het begin waren het clichés, maar ik heb er veel opdrachten door gekregen.'

Exlibris Daniel de Bruin, Portret J.J. Schwencke In memoriam, kopergravure, 1982, 150 x 120 mm.

Arte Grafika

De Belgische verzamelaar van kleine prenten Ludo Segers schreef voor het tijdschrift *Arte Grafika* nummer 11 (1991) een artikel over Wim Zwieters. *Arte Grafika* was een prachtig verzorgde uitgave van galeriehoudster Roel Slabbinck in Nederzwalm. Ludo Segers laten we aan het woord: 'Ondanks de velerlei activiteiten op diverse kunstgebieden was, is en blijft Wim Zwieters voor alles een graficus. Die alle grafische technieken tot in de perfectie beheerst al werkt hij op het kleine vlak met voorliefde op koper en op het grote vlak in lino en op steen. Soms heeft de betiteling 'duizendpoot' op kunstgebied een eerder pejoratieve betekenis maar bij deze graficus dekt de vlag echt de lading en doelt ze op iemand die zich van elke gewenste techniek kan bedienen naargelang ze hem als best geëigend voorkomt om uit te drukken wat hij in gedachten heeft. Zijn enige praktische moeilijkheid is dus de keuze van het medium. Verzamelaars van exlibris en gelegheidsgrafiek kennen Wim Zwieters als de meesterlijke ontwerper van honderden bladen waarin hij de graveurs uit de Cossmannschool naar de kroon steekt in de door deze grafici geliefkoosde techniek van de kopergravure. Mijn waardering voor deze school is immens maar als het op een voorkeur aankomt gaat deze naar het werk van Zwieters

Portret meneer Vijfvinkel, houtsnede, 1944, 202 x 152 mm.

Man zittend op stoel, tekening met pen, 16 april 1962, 250 x 200 mm.

omwille van de levendigheid die zijn bladen vertonen, ondanks ze toch opdrachtgebonden zijn. Zijn bladen zijn niet zo 'droog'. De 'liefdesverhouding' van Zwiers tot de kopergravure zal zeker te maken hebben met het feit dat hij zich deze techniek geheel zelfstandig heeft moeten eigen maken. In de afdeling Tekenen en schilderen aan de academie in Rotterdam werd de kopergravure niet aangeleerd. En meestal is het zo dat men het meest houdt van datgene waarvoor men het meeste heeft moeten sappelen.' Segers constateert dat Wim Zwiers zijn eigen stijl eerder heeft gevonden in zijn kleine prenten, dan in zijn vrije grafiek. Hij beklemtoont dat de portretten van Zwiers een van zijn sterkste troeven is: 'Alle feilloos weergegeven, op klein of groot formaat, als lino, litho, ets maar meestal toch als kopergravure. Wat velen niet gelukt met potlood en gom om fouten dadelijk te kunnen verbeteren lukt hem spelenderwijs in de moeilijkste techniek. Gaandeweg is de welbekende vormtaal van Zwiers die zijn werk dadelijk tussen dat van andere grafici laat herkennen verder gegroeid en vereenvoudigd tot zijn karakteristieke, wat hij zelf zijn abstraherend-figuratieve stijl noemt. Maar dat van die abstractie moet worden gelezen als 'van alle overbodigheid ontdaan'.

Bretagne IV, linosnede, 1962, 435 x 610 mm (collectie St. Nobilis).

Bretagne V Rotsen, linosnede, 1961, 452 x 604 mm (collectie St. Nobilis).

Bretagne

Over de serie grote linosneden over Bretagne schrijft Ludo Segers enthousiast: 'Onder de mooiste voorbeelden van zijn abstraherende figuratie zie ik de serie grote linosneden over Bretagne. Op het eerste zicht niet veel meer dan vormeloze vlekken die daar op het papier neergekwakt liggen. Maar bij nader toekijken groeien die vlekken uit tot rotsen en kliffen voor de kust, waar het eb onderaan grote putten uit het zand heeft gespoeld en op sommige bossen reeds glibberig wordend zeewier heeft achtergelaten waarvan de weinig aangename reuk u als het ware tot in de neus komt zweven. Bretagne is een voor mij onbekende streek, tot ik voor enkele jaren een diareeks zag die aan de Bretonse kust was opgenomen. Deze reeks illustreerde perfect dat Zwiers' prenten in hun weergave de essentie van de werkelijkheid in zekere zin overtroffen. Het abstraherende van Zwiers, dat ik zeker in de landschappen als afstand nemen van de werkelijkheid zou willen zien, leidt er toe dat de gelijkenis des te frappanter is.' Segers is van oordeel dat er te weinig waardering is voor het vrije werk van Zwiers, omdat hij gewoon zichzelf is gebleven, omdat hij niet bij de een of andere richting hoort. Zwiers' werk zou te eenvoudig, te realistisch en te klaar gevonden worden door de critici. Segers concludeert: 'Over- en onderwaardering zijn steeds tijdsgebonden fenomenen geweest. Vermits het grafisch werk van Wim Zwiers niet anekdotisch of tijdsgebonden is durf ik stellen dat ook latere generaties dit werk op zijn juiste waarde zullen weten te schatten. Daartoe volstaat een kritische geest die zonder vooroordeel zijn waardering kan schenken.'